

EFEKTI MIGRACIONIH TOKOVA NA TRŽIŠTE RADA IMIGRACIONIH ZEMALJA: PRIMER EU NAKON PROŠIRENJA 2004. GODINE

*Drinka PEKOVIC**

Predmet istraživanja ovog rada jesu efekti migracionih tokova na nezaposlenost, mogućnost zapošljavanja i visinu zarada domaćih radnika imigracionih zemalja. Analiza je usmerena na ocenu efekata migracionih tokova radne snage iz zemalja Centralne i Istočne Evrope koje su pristupile Evropskoj uniji 2004. godine na tržište rada starih članica. Posebna pažnja usmerena je na analizu uticaja migracionih tokova iz novih članica EU na pokazatelje tržišta rada Velike Britanije i Irske, zemalja koje nisu primenjivale tranzicione mere prema imigrantima iz novih članica. Analiza je izvršena za period od 2004. do 2008. godine u kom je ostvaren najveći priliv imigranata. Rezultati pokazuju da je umeren priliv imigranata iz novih članica imao pozitivan uticaj na tržište rada EU. Kvalifikaciona i sektorska struktura imigranata ukazuje na njihovu komplementarnu ulogu na tržištu rada. Efekti migracionih tokova na rast stope nezaposlenosti niži su od predviđenih uz prisustvo neznatnog smanjenja visine zarada domaćih radnika. Visoka stopa privrednog rasta Velike Britanije i Irske u posmatranom periodu uzrokovala je izostanak negativnog efekata imigracije na stopu nezaposlenosti i pojavu malih pozitivnih efekata na visinu zarada domaćih radnika.

Ključne reči: *migracioni tokovi, tržište rada, Evropska unija, nezaposlenost, zarade*

U poslednjih nekoliko decenija međunarodni migracioni tokovi su po svom obimu i efektima postali veoma značajni. Pitanje uticaja migracionih tokova radne snage na privredu i tržište rada imigracionih zemalja privlači posebnu pažnju ekonomista, demografa, javnosti, političara. Vrlo često se u javnosti iznose stavovi da imigracioni tokovi utiču na smanjivanje zarada i mogućnosti zapošljavanja domaćih radnika. Pored straha od preuzimanja radnih mesta domaćim radnicima, prisutna je i zabrinutost u pogledu fiskalnih efekata priliva imigranata. Uključivanje imigranata u socijalne

* Visoka poslovna škola strukovnih studija, Novi Sad.

programe može uzrokovati rast troškova i dodatno opterećenje budžeta. Međutim, poslednjih godina ekonomisti sve više ističu da je pri analizi uticaja imigracionih tokova potrebno uzeti u obzir i njihove pozitivne efekte na ekonomski rast imigracionih zemalja.

Tokom 1990-ih godina vršena su brojna empirijska istraživanja u cilju utvrđivanja prisustva i veličine efekata priliva imigranata na tržište rada imigracionih zemalja. Većina istraživanja usmerena je na ocenu uticaja na mogućnost zapošljavanja i visinu zarada domaćih radnika. U prvom delu rada biće dat prikaz rezultata najznačajnijih empirijskih istraživanja efekata na tržište rada evropskih zemalja sa najvećim prilivom radnih imigranata. Uzimajući u obzir ove rezultate, u drugom delu rada sagledaće se efekti migracionih tokova iz zemalja Centralne i Istočne Evrope koje su pristupile Evropskoj uniji 2004. godine na tržište rada starih članica. Cilj rada je da ukaže na ulogu imigranata na tržištu rada i da li je i u kojoj meri došlo do nastanka poremećaja na tržištu rada imigracionih zemalja kao rezultat uvećane ponude rada. Pri analizi efekata naglasak je stavljen na period od 2004. do 2008. godine u kom je ostvaren vrh imigracionog priliva.

Teorijski i empirijski prikaz efekata migracionih tokova na tržište rada

Prema osnovnom teorijskom modelu efekata migracionih tokova na tržište rada, ravnoteža na tržištu rada prisutna je u uslovima izjednačenosti ponude i tražnje za radnom snagom uz određeni nivo nadnice. Ako se pođe od pretpostavke da su nadnice fleksibilne, a radna snaga homogena, priliv imigranata dovodi do povećanja ponude radne snage usled čega se smanjuje visina nadnice. Smanjenje nadnica uzrokuje porast zaposlenosti. Međutim, ako su imigranti spremni da rade po nižim nadnicama od domaćih radnika, smanjenje nadnica imaće za posledicu porast zaposlenosti imigranata i smanjenje zaposlenosti domaćih radnika. Pri tom, efekat smanjenja nadnica zavisi od stepena elastičnosti ponude i tražnje za radnom snagom. Prema ovom modelu, priliv imigranata uzrokuje smanjenje nadnica i smanjenje zaposlenosti domaćih radnika.

Međutim, tržište rada evropskih država ima karakteristike nesavršenog tržišta iz kojih proizilazi rigidnost nadnica. Uticaj sindikata na formiranje visine nadnica i postavljanje minimalnih nadnica uzrokuje nemogućnost njihovog prilagođavanja promenama u ponudi i tražnji radne snage. U uslovima rigidnosti tržišta rada, priliv imigranata može imati za posledicu značajan rast nezaposlenosti. Takođe, pri oceni efekata imigracionih tokova (uz razlikovanje niskokvalifikovane i visokokvalifikovane radne snage)

veoma je važno da li su imigranti supstitutivni ili komplementarni sa domaćom radnom snagom.

Priliv niskokvalifikovanih imigranata koji predstavljaju supstitut domaćoj radnoj snazi niskih kvalifikacija može povećati nezaposlenost ove grupe radnika čije nadnice mogu biti postavljene iznad ravnotežnog nivoa pod uticajem sindikata. S obzirom da niskokvalifikovani imigranti zamenjuju domaće radnike i smanjuju njihovu zaposlenost, sindikat može prihvatiti niži nivo nadnica. To bi uzrokovalo povećanje zaposlenosti niskokvalifikovanih radnika, uz istovremeni rast tražnje komplementarnih visokokvalifikovanih radnika čija se nadnica povećava. Iz ovoga proizilazi da priliv niskokvalifikovanih imigranata nepovoljno utiče na nadnice domaćih radnika niskih kvalifikacija, dok se kao potencijalni dobitnici pojavljuju visokokvalifikovani domaći radnici.

S druge strane, priliv visokokvalifikovanih imigranata ima drugačije efekte. Povećanje ponude radnika visokih kvalifikacija utiče na smanjenje visine njihove nadnice i povećanje zaposlenosti. Uporedo se povećava zaposlenost niskokvalifikovanih radnika kao komplementarne radne snage. Sindikat ne dozvoljava rast nadnica niskokvalifikovanih radnika na nivo koji bi prouzrokovao opadanje zaposlenosti domaćih radnika. To znači da dolazak visokokvalifikovanih imigranata uzrokuje smanjenje nadnica i pad nezaposlenosti domaćih radnika (Bauer, Zimmermann, 1999).

Veliki broj empirijskih istraživanja izvršen je u cilju utvrđivanja efekata migracionih tokova na tržište rada. Iako u javnosti postoji uverenje da imigranti smanjuju mogućnost zapošljavanja domaćih radnika i povećavaju nezaposlenost, empirijska istraživanja to ne potvrđuju. Istražujući tržište rada SAD, Fridberg i Hant su utvrdili da imigratni nemaju značajan uticaj na mogućnost zapošljavanja čak ni onih domaćih radnika koji predstavljaju njima supstitutivnu radnu snagu. Oni takođe, navode rezultate istraživanja Borjasa koji ukazuju da ne postoji dovoljno dokaza da imigranti imaju nepovoljan uticaj na zaposlenost domaćih radnika, dok je prema Kardu prisutan negativan uticaj imigranata na zaposlenost pojedinih grupa domaćih radnika. Reč je o mladim, nižeobrazovanim radnicima. Međutim, prisustvo nepovoljnih efekata utvrđeno je samo u nekoliko gradova koje imigranti nastanjuju u visokom procentu (Friedberg, Hunt, 1995). Uticaj imigracije na visinu zarada domaćih radnika takođe je ograničen. Fridberg i Hant navode da desetoprocentno povećanje broja imigranata u ukupnom stanovništvu uzrokuje pad zarada domaćih radnika od 1% što objašnjava četvrtinu rasta razlike u zaradama domaćih radnika i imigranata u SAD tokom 1980-ih godina, mada autori ističu da je stvarni efekat znatno manji (Friedberg, Hunt, 1995: 42).

U poređenju sa američkim, istraživanja efekata migracionih tokova na tržišta rada evropskih država više su usmerena na zaposlenost i nezaposlenost domaćih radnika. Razlog za to je veća institucionalizovanost tržišta rada EU. U uslovima rigidnih nadnica uticaj povećane imigracije ispoljava se na nezaposlenost domaćih radnika. Međutim, istraživanja vršena u Nemačkoj, Austriji i Francuskoj ne potvrđuju prisustvo značajnog uticaja imigracije na nezaposlenost i mogućnost zapošljavanja domaćih radnika. Piške i Viling navode da povećan broj imigranata u Nemačkoj krajem 1980-ih godina nije uticao na stopu nezaposlenosti (Pischke, Velling, 1997). Gros utvrđuje prisustvo veoma malih efekata imigranata na stopu nezaposlenosti u Francuskoj u periodu od 1975-1994. godine ističući da je ovaj uticaj privremenog karaktera. Međutim, uticaj na stopu nezaposlenosti zavisi i od kvalifikacione strukture imigranata. Na osnovu analize strukture imigranata u Francuskoj, on zaključuje da jedino niskokvalifikovani imigranti van evropskog područja predstavljaju komplement francuskoj radnoj snazi i doprinose smanjenju stope nezaposlenosti (Gross, 2002).

Posebno je interesantno sagledati da li su efekti prisutni u slučajevima velikog priliva imigranata u kratkom vremenskom periodu izazvanog određenim političkim događajima koji se u literaturi nazivaju „prirodnim eksperimentima“. Kao takav događaj često se navodi „Mariel boatlift“ koji se odnosi na dolazak oko 125.000 nižekvalifikovanih Kubanaca u Majami za samo nekoliko meseci što je predstavljalo povećanje radne snage za 7% (Okkerse, Liesbet, 2008: 22). Istražujući efekte ovog događaja na tržište rada Majamija u periodu od 1979-1985. godine, Kard nije ustanovio postojanje efekata povećanog broja imigranata na zarade i mogućnost zapošljavanja domaćih radnika. Imigranti čak nisu imali značajan uticaj na zaposlenost i zarade Kubanaca koji su emigrirali u prethodnom periodu. Nepostojanje efekata objašnjava se činjenicom da je prisustvo velikog broja niskokvalifikovanih imigranata podstaklo razvoj industrije zasnovane na radno-intenzivnoj tehnologiji što je doprinelo bržem prihvatanju imigranata na tržištu rada Majamija (Okkerse, Liesbet, 2008). Drugi primer je slučaj alžirskih povratnika u Francusku nakon proglašenja nezavisnosti Alžira 1962. godine. Oko 900.000 osoba evropskog porekla naselilo je južne provincije Francuske u periodu od godinu dana. Za razliku od Kubanaca, alžirski povratnici bili su obrazovani i visoko zastupljeni u profesijama srednjeg i visokog nivoa (zaposleni u vojsci i policiji, menadžeri, inženjeri). Hant navodi da alžirski povratnici nisu imali značajan uticaj na stopu nezaposlenosti. Čak i u provinciji Var, gde su povratnici bili procentualno najviše zastupljeni u radnoj snazi (7,1%), efekat na stopu nezaposlenosti domaćih radnika iznosio je 1,4% što predstavlja 54% rasta stope nezaposlenosti u ovoj provinciji od 1962-1968. godine (Hunt, 1992: 566).

Pitanje koje zaokuplja posebnu pažnju je da li i u kojoj meri imigranti zamenjuju domaće radnike i koje grupe domaćih radnika su najviše ugrožene. S obzirom da među imigrantima preovlađuju mlađa lica, Vinter-Ebmer i Cvajmuler su istraživali uticaj imigranata na mogućnost gubitka posla austrijskih radnika mladih od 35 godina i zaključili da je uticaj umeren i više izražen u kratkom vremenskom periodu, dok kasnije gubi na značaju. Prema ovim autorima uticaju imigranata više su izloženi zaposleni u turizmu i građevinarstvu, kao i drugi sezonski radnici, ali taj uticaj nije statistički značajan. Takođe, većem riziku od gubitka posla izloženi su nižeobrazovani radnici, radnici u manjim firmama i oni koji su promenili veći broj radnih mesta (Winter-Ebmer, Zweimüller, 1999).

Prisustvo zamene domaćih radnika imigrantima često se povezuje sa stepenom institucionalizovanosti tržišta rada. Izraženo prisustvo mera zaštite zaposlenih (u vidu ograničenja broja radnih časova, sindikalnog dogovaranja o uslovima i troškovima otpuštanja radnika, minimalnih nadnica) povećava uticaj imigranata na mogućnost zapošljavanja domaćih radnika. Angrist i Kugler pronalaze da imigranti imaju veći uticaj na mogućnost zapošljavanja domaćih radnika u zemljama EU nego što je to slučaj sa američkim tržištem rada što se objašnjava većim stepenom rigidnosti tržišta rada EU. Prema rezultatima njihovog istraživanja povećanje učešća imigranata od 10% smanjuje stopu zaposlenosti domaćih radnika za 0,2-0,7% (Angrist, Kugler, 2003: F328).

Takođe, uticaj imigranata na zarade domaćih radnika veći je na evropskom tržištu rada u odnosu na američko. Mada, istraživanja vršena u evropskim državama ne daju jasne rezultate u pogledu veličine efekata. Efekti imigracije na visinu zarada domaćih radnika u suštini zavise od toga da li imigranti predstavljaju supstitut ili komplement domaćoj radnoj snazi. Bauer i Cimerman utvrđuju da rast zaposlenosti imigranata od 1% uzrokuje smanjenje zarada svih domaćih radnika za 0,35%. Pri tom, dolaskom imigranata najviše su pogođeni niskokvalifikovani radnici s obzirom da se njihove zarade smanjuju za 0,45%, dok se zarade visokokvalifikovanih radnika povećavaju za 0,12% ukoliko se broj zaposlenih imigranata poveća za 1% (Bauer, Zimmermann, 1999: 54).

Vršena istraživanja u drugim evropskim državama pokazuju znatno manje efekte imigranata na visinu zarada. Na austrijskom tržištu rada početkom 1990-ih godina uticaj imigranata na zarade bio je marginalan. Prema istraživanju Hofera i Hubera jednogodišnje povećanje broja imigranata na tržištu rada smanjuje zarade niskokvalifikovanih radnika za 0,2%, dok zarade radnika visokih kvalifikacija ostaju nepromenjene (Hofer, Huber, 2003: 115). Međutim, Vinter-Ebmer i Cvajmuler dolaze do sasvim suprotnih

rezultata. U istraživanju oni se koncentrišu na ocenu efekata imigracije na zarade domaćih niskokvalifikovanih radnika starosti do 31 godine jer su oni po karakteristikama najbliži predstavljaju supstituta. Oni su ustanovili da rast broja radnih imigranata za 1% doprinosi povećanju zarada navedene kategorije domaćih radnika za 2,1-3,7% (Winter-Ebmer, Zweimüller, 1996: 478). Ove neočekivane rezultate oni objašnjavaju ulogom sindikata u formiranju zarada i činjenicom da većina imigranata nije u sindikatima jer je uglavnom reč o sezonskim ili gostujućim radnicima sa ograničenim vremenskim periodom rada. Veći rast zarada proizilazi iz pregovaračke moći sindikata i dozvole poslodavcima da otpuste imigrante-outsajdere.

Efekti imigracije na visinu zarada ne zavise samo od kvalifikacione strukture imigranata već i od stepena njihove koncentracije u pojedinim sektorima ili geografskim oblastima. Zorlu i Hartog navode da u Holandiji veći uticaj na zarade imaju imigranti iz neevropskih zemalja. Pri tom, iako su istog nivoa kvalifikacija, imigranti iz Maroka i Surinama doprinose rastu zarada niskokvalifikovanih domaćih radnika, dok turski imigranti utiču na pad zarada. Različiti efekti objašnjavaju se koncentracijom turskih imigranata u industrijskom sektoru i nastanjivanjem širom Holandije u oblastima gde je industrija razvijena u odnosu na imigrante iz Maroka i Surinama koji su koncentrisani u velikim gradovima, u uslužnom sektoru (Zorlu, Hartog, 2005).

Takođe, pitanje supstitutivnosti ili komplementarnosti imigranata na tržištu rada zavisi i od njihovog broja odnosno nivoa zastupljenosti u radnoj snazi imigracione zemlje. Imigranti su komplementarna radna snaga samo u početnom periodu priliva, a nakon dostizanja određenog obima prelaze u supstitutivnu radnu snagu i postaju konkurencija domaćim radnicima. Gavosto i Venturini (1999) potvrđuju kratkoročnost komplementarnog uticaja imigranata. Oni su ustanovili prisustvo pozitivnih efekata imigranata na visinu zarada fizičkih radnika na tržištu rada Italije što objašnjavaju, između ostalog, nižim učešćem imigranata u radnoj snazi (2,8%) u odnosu na druge evropske države sa dužom imigracionom tradicijom. Međutim, njihove procene pokazuju da nakon dostizanja učešća imigranata u radnoj snazi od 3,8% pozitivni efekti na zarade fizičkih radnika počeli bi da se smanjuju, a zastupljenost imigranata veća od 7,7% uzrokovala bi pojavu negativnih efekata na visinu zarada domaćih fizičkih radnika (Gavosto, Venturini, 1999: 616).

Većina empirijskih istraživanja iz evropskih zemalja ukazuju na prisustvo veoma malih negativnih efekata imigracije na visinu zarada domaćih radnika. U pojedinim istraživanjima čak je utvrđeno prisustvo pozitivnih efekata. Efekti imigranata na nezaposlenost i mogućnost zapošljavanja

takođe su veoma mali. Uticaju imigranata najviše su podložni mladi i domaći radnici koji obavljaju fizičke poslove.

Obim i struktura migracionih tokova iz novih članica EU

Pristupanjem osam zemalja Centralne i Istočne Evrope i Malte i Kipra Evropskoj uniji 1. maja 2004. godine njihovim stanovnicima omogućena je, između ostalog, sloboda kretanja i rada unutar EU. Slobodan pristup tržištu rada EU za stanovnike istočnoevropskih zemalja izazvao je pojavu straha u starim članicama od mogućeg masovnog priliva jeftine radne snage iz Centralne i Istočne Evrope koja će „zauzeti radna mesta“ domaćim radnicima. Ovaj strah podstaknut je pogoršanim ekonomskim uslovima u novim članicama nakon dugogodišnjeg tranzicionog procesa. Prisustvo značajnih razlika u GDP-u per capita, stopi nezaposlenosti i visini zarada između starih i novih članica predstavlja podsticaje za migraciona kretanja na relaciji Istok-Zapad.

Brojna istraživanja javnog mnjenja izvršena pre proširenja EU na Istok potvrdila su postojanje namere među stanovnicima Centralne i Istočne Evrope da emigriraju u stare članice. Najznačajnija su istraživanja Fasmena iz 1996. godine i istraživanje Međunarodne organizacije za migracije (IOM) iz 1998. godine. Oba istraživanja pokazuju da je realni migracioni potencijal znatno niži od opšteg migracionog potencijala. Najveći realni migracioni potencijal postoji u Poljskoj (28%), dok je u ostalim zemljama on izuzetno mali (2-5%) u odnosu na opšti migracioni potencijal (Wallace, 1998: 26). Takođe, rezultati pokazuju da su potencijalna migraciona kretanja kratkoročnog karaktera i podstaknuta pre svega ekonomskim faktorima. Najveći broj potencijalnih migranata izrazio je želju da migrira u Nemačku i Austriju, dok za druge zemlje Evropske unije postoji slaba zainteresovanost (Wallace, 1998:).

Pored ispitivanja javnog mnjenja, izvršene su brojne procene potencijala migracionog kretanja iz Centralne i Istočne Evrope u zemlje EU zasnovane na primeni ekonometrijskih modela. U većini istraživanja procene migracionog potencijala za dugoročni period kreću se u rasponu od 2% do 4% stanovništva zemalja Centralne i Istočne Evrope što predstavlja oko 1% stanovništva EU. Na nivou Evropske unije očekivani godišnji priliv istočnoevropskih imigranata nakon proširenja EU iznosio je 335.000 i on postepeno opada na manje od 150.000 do 2010. godine. Uz pretpostavku postojanja potpune slobode kretanja radne snage iz Centralne i Istočne Evrope u stare članice EU, ukupan broj očekivanih imigranata 2010. godine mogao je iznositi 2,9 miliona, a do 2030. godine 3,9 miliona (Boeri,

Brücker, 2000: 127). Zemlje-članice EU mogle su očekivati najveći priliv imigranata dve godine nakon uvođenja slobodnog pristupa tržištu rada (približno 295.000 i 367.000) nakon čega priliv počinje da opada (Plata-Alvarez et al., 2003: 60). Posmatrano po pojedinačnim članicama, najveći neto migracioni tok očekivao se u Nemačkoj (180.000 uz dostizanje maksimuma od 225.000 imigranata) i Austriji (29.500 imigranata), dok su Irska i Portugalija označene kao zemlje sa najmanjim imigracionim potencijalom (maksimum 88 odnosno 362 imigranta godinu dana nakon proširenja EU) (Plata-Alvarez et al., 2003: 60). Druga istraživanja takođe potvrđuju status Nemačke kao potencijalno najprivlačnije imigracione destinacije za stanovnike Centralne i Istočne Evrope (Fertig, 2001, Bruder, 2003).

Upravo Nemačka i Austrija prve su se izjasnile za primenu tranzicionih mera kojima se imigrantima iz zemalja Centralne i Istočne Evrope ograničava pristup tržištu rada starih članica i to u punom tranzicionom periodu od sedam godina. Tranzicione mere u vidu bilateralnih sporazuma, izdavanja radnih dozvola, utvrđivanja kvota za radne imigrante iz novih članica nisu novina jer su one pratile i pristupanje Grčke, Španije i Portugalije Evropskoj uniji. Međutim, tada su se tranzicione mere primenjivale jedinstveno od strane svih članica. Pri proširenju na Istok, članicama EU ostavljena je mogućnost da same odluče da li će primenjivati mere i u kom obimu. Odluka Nemačke i Austrije da zadrže čvrstu imigracionu politiku prema istočnoevropskim imigrantima bila je očekivana imajući u vidu dotadašnji veliki priliv imigranata iz ovih zemalja i procene o imigracionom potencijalu. Međutim, ona je praćena opredeljivanjem za tranzicione mere dvanaest od petnaest članica, čak i onih čiji je imigracioni potencijal prema rezultatima istraživanja bio minoran (European Commission, 2006). Iako se kao osnovni razlog uvođenja tranzicionih mera navodilo sprečavanje nastanka poremećaja na tržištu rada, treba ipak navesti da je negativno raspoloženje stanovništva prema imigrantima imalo jak uticaj na formiranje političkih stavova o ovom pitanju. To najbolje pokazuju rezultati istraživanja Eurobarometer Survey-a i European Social Survey-a 2002-2003 prema kojima polovina ispitanih lica ima odbojnost prema imigrantima, a skoro dve trećine doživljava imigrante kao ekonomsku pretnju (Coenders et al., 2003). Takođe, jedan od razloga opredeljivanja pojedinih članica za primenu tranzicionih mera jeste strah od preusmeravanja migracionih tokova ka njima usled zatvaranja tržišta rada Nemačke i Austrije.

Za neograničen pristup imigranata iz Centralne i Istočne Evrope tržištu rada izjasnile su se samo Velika Britanija, Irska i Švedska, s tim što su Velika Britanija i Irska ograničile imigrantima korišćenje socijalnih beneficija. Posmatranjem osnovnih pokazatelja njihovih tržišta rada uočeni su trendovi

zajednički za sve tri članice koji mogu objasniti zašto su se one, između ostalog, odlučile da ne primenjuju tranzicione mere. U periodu pred proširenje EU pokazatelji zaposlenosti u sve tri članice bili su znatno iznad proseka EU uz nisku stopu nezaposlenosti. Takođe, sve tri zemlje karakteriše stopa rasta GDP-a iznad proseka EU. Međutim, postojeća kvalifikaciona struktura radne snage u ovim zemljama ne može da zadovolji rastuće potrebe tržišta rada za visokokvalifikovanom radnom snagom i kao jedno od mogućih rešenja prevazilaženja kvalifikacionog nesklada između ponude i tražnje za radom jeste prijem imigranata, posebno visokokvalifikovanih.

Tabela 1.
Prikaz broja imigranata iz zemalja Centralne i Istočne Evrope u starim članicama EU u 000

	Broj imigranata iz EU-8 u 000					Očekivani broj imigr. u 2007. u 000
	2003	2004	2005	2006	2007	
Austrija	60	69	77	84	90	187
Belgija	13	15	17	19	23	31
Danska	10	11	13	16	22	27
Finska	16	17	18	21	24	32
Francuska	40	45	38	39	39	61
Grčka	25	32	29	29	34	56
Holandija	13	18	23	29	36	34
Irska	31	44	94	148	203	0,5
Italija	56	69	81	95	118	256
Luksemburg	-	-	-	3	4	6,3
Nemačka	482	440	483	564	600	1.422
Portugalija	-	-	-	-	-	2,3
Španija	42	56	71	103	150	39
Švedska	21	23	27	34	44	62
Velika Britanija	112	168	281	479	662	109
EU-15	923	1.005	1.253	1.664	2.048	2.328

Izvor: European Commission, (2008). "The impact of free movement of workers in the context of EU enlargement". COM (2008) 765 final, str. 18.; Plata-Alvarez, P. et al., (2003). "Potential Migration from Central and Eastern Europe into the EU-15 – An Update". Report for the European Commission DG Employment and Social Affairs, str. 60.

Podaci o broju radnih imigranata iz novih članica nakon proširenja EU oskudni su u većini zemalja i otežavaju uvid u stvaran obim migracionih tokova. Članice koje su otvorile tržište rada za istočnoevropske imigrante

razvile su posebne sisteme praćenja njihovog broja. Velika Britanija uvela je sistem registracije radnih imigranata (Worker Registration Scheme) obavezan za imigrante iz zemalja Centralne i Istočne Evrope. Irska vrši monitoring putem ličnih brojeva za javne usluge (Personal Public Service Number) koje istočnoevropski imigranti moraju imati ako se žele zaposliti ili pristupiti korišćenju javnih usluga i beneficija. Nacionalne statističke službe ostalih članica broj imigranata iz novih članica utvrđuju na osnovu izdatih boravišnih, radnih dozvola i drugih administrativnih izvora.

Prema ocenama Evropske komisije priliv imigranata iz novih članica nakon proširenja EU je umeren. Za prve četiri godine broj imigranata je povećan sa prvobitne 923.000 pre proširenja na 2 miliona što predstavlja 0,5% ukupnog stanovništva starih članica. Analiza broja imigranata iz Centralne i Istočne Evrope u starim članicama pokazuje da je primena tranzicionih mera uticala da, u prve dve godine nakon proširenja EU, priliv imigranata na nivou EU bude manji od očekivanog. Međutim, nakon prestanka primene tranzicionih mera od strane većine članica, u 2006. i 2007. godini priliv imigranata bio je veći od očekivanog. Tako da ukupan broj imigranata u 2007. godini na nivou EU nije odstupao značajno od projektovanog.

Posmatrano po članicama, Nemačka, Austrija i Italija uspele su da tranzicionim merama prepolove ukupan broj imigranata iz novih članica u odnosu na očekivani. Španija je, i pored primene tranzicionih mera, ostvarila znatno veći priliv imigranata od očekivanog, ali on nije doveo do značajnog rasta učešća imigranata u ukupnom stanovništvu. S druge strane, preusmeravanje imigranata ka članicama koje su oslobodile pristup tržištu rada uzrokovalo je da Velika Britanija i Irska prime znatno veći broj imigranata od očekivanog. U 2007. godini ukupan broj imigranata u Velikoj Britaniji bio je šest puta veći od projektovanog, a priliv imigranata u Irskoj uzrokovao je rast njihovog učešća u ukupnom stanovništvu sa 1,3% u 2004. godini na 5,8% u 2007. godini. U Švedskoj, koja je jedina u potpunosti primenjivala pravila o slobodi kretanja radne snage, broj imigranata u 2007. godini manji je od očekivanog. Iz navedenog proizilazi da se ne može pouzdano utvrditi postojanje neposredne veze između primene tranzicionih mera i obima migracionih tokova. Na obim migracionih kretanja veći uticaj imaju uslovi na tržištu rada, razvijenost migracionih mreža i kulturne i jezičke barijere.

Analiza promena u strukturi migracionih kretanja iz novih članica, iako posmatrana u kratkom vremenskom periodu, pokazuje da imigranti svojim karakteristikama pozitivno utiču na sastav radne snage članica EU. Polna struktura početnog priliva imigranata pokazuje veću zastupljenost žena (European Commission, 2006:17).

Bitne odlike imigranata iz novih članica jesu mladost i obrazovanje. Prema podacima Evropske komisije skoro 80% imigranata mlađe je od 35 godina (European Commission, 2008: 10). U većini članica najveći broj imigranata pripada starosnoj grupi od 25-34 godine. Četiri godine nakon proširenja EU, učešće imigranata ove starosne grupe iznosilo je približno 50% (European Commission, 2008: 24). Priliv mladih imigranata iz novih članica ima pozitivan uticaj na radnu snagu EU imajući u vidu nepovoljne demografske trendove prisutne u zemljama EU.

Obrazovna struktura imigranata iz novih članica pokazuje pretežnu zastupljenost lica sa završenom srednjom školom. Njihovo procentualno učešće 2005. godine (57%) bilo je više od udela domaćih radnika srednjih kvalifikacija u radnoj snazi EU (46%). Zastupljenost visoko obrazovanih imigranata 2005. godine bila je na prosečnom nivou EU (23%), dok je broj imigranata sa završenom osnovnom školom (21%) znatno ispod nivoa EU (31%), ali i učešća neevropskih imigranata nižeg obrazovanja (48%) (European Commission, 2006: 13). Veliki priliv obrazovanih imigranata iz novih članica pozitivno utiče na kvalifikacionu strukturu radne snage EU i doprinosi razvoju „društva zasnovanog na znanju“.

Posmatrano prema zemlji porekla među imigrantima iz novih članica najviše je Poljaka. Od proširenja EU do kraja trećeg kvartala 2006. godine evidentiran je priliv 313.800 poljskih migranata u članicama koje su imale najveći priliv imigranata (Irska, Velika Britanija, Švedska, Nemačka, Austrija, Italija i Danska). Ovaj broj imigranata predstavlja 1,2% radne snage Poljske. Imajući u vidu razvijenost migracionih mreža, najveći priliv poljskih imigranata očekivao se u Nemačkoj. Međutim, primena tranzicionih mera uticala je da se najviše poljskih imigranata (167.500) odluči za odlazak u Veliku Britaniju, dok je u Nemačkoj odobreno 62.000 radnih dozvola za poljske imigrante (Barel et al. 2007: 4).

Prema podacima Evropske komisije, zaposlenost istočnoevropskih imigranata 2005. godine bila je niža od stope zaposlenosti domaćeg stanovništva starih članica (67%). Najveći procenat zaposlenih imigranata imale su Irska (85%), Španija (78%) i Velika Britanija (75%). Problem niske zaposlenosti imigranata bio je najviše izražen u Nemačkoj (51%) i Belgiji i Finskoj (55%) (European Commission, 2006: 11). 2007. godine zaposlenost imigranata iz novih članica na nivou EU je povećana u odnosu na 2005. godinu i iznosila je preko 70% (European Commission, 2008: 24). To pokazuje da su imigranti imali pozitivan uticaj na osnovne pokazatelje tržišta rada i doprinosili održanju ekonomskog rasta starih članica.

Sektorska struktura zaposlenosti pokazuje da je najveći broj imigranata iz novih članica u 2005. godini bio zastupljen u uslužnom sektoru (hotelijerstvo, ugostiteljstvo, trgovina na malo) i u javnom sektoru (javna administracija, obrazovanje, zdravstvo i socijalni rad). Međutim, podaci o sektorskoj strukturi iz 2007. godine pokazuju izvesne promene. Učešće pridošlih imigranata koji obavljaju poslove u industrijskom sektoru veće je za 7,3% u odnosu na udeo imigranata u industriji 2005. godine. S druge strane, zastupljenost pridošlih imigranata u finansijskom i javnom sektoru niža je u odnosu na 2005. godinu.

Efekti migracija na tržište rada Evropske unije

Veličina efekata migracionih kretanja na osnovne pokazatelje tržišta rada Evropske unije zavisi od obima migracionih tokova i od socijalnih karakteristika imigranata. U periodu od 2004. do 2007. godine u stare članice imigriralo je približno 1 milion stanovnika Centralne i Istočne Evrope što predstavlja 0,37% radne snage EU-15. Priliv imigranata iz novih članica suviše je mali da bi značajno uticao na pokazatelje tržišta rada EU-15. Većina izvršenih istraživanja o uticaju rasta broja imigranata na osnovne pokazatelje tržišta rada ukazuju na prisustvo veoma malih efekata. Tvrdnje da imigranti smanjuju mogućnost zapošljavanja domaćih radnika nisu našle adekvatnu potvrdu u rezultatima empirijskih istraživanja. Pojedine procene ukazuju da je priliv imigranata iz novih članica u periodu od 2004. do 2007. godine uzrokovao rast stope zaposlenosti EU-15 za 0,01%. Takođe, ustanovljen je neznatan uticaj imigranata na rast stope nezaposlenosti EU-15 za svega 0,04%, pri čemu se u dugom roku očekuje prisustvo još manjeg uticaja imigranata na stopu nezaposlenosti od 0,01% (D'Auria et al. 2008: 9). Neznatne efekte imigracije na stopu nezaposlenosti pronalazi i Bruker ocenjujući uticaj priliva istočnoevropskih imigranata u stare članice od 2000. do 2006. godine uz napomenu da se dve trećine priliva odnosi na period nakon proširenja EU. Rezultati modela pokazuju da je dolazak istočnoevropskih imigranata uzrokovao rast stope nezaposlenosti EU-15 od 0,02% (Brücker 2007: 20).

U imigracionim zemljama često preovlađuje mišljenje među domaćim stanovništvom da imigranti preuzimaju radna mesta domaćim radnicima. Visoka stopa zaposlenosti imigranata koja u pojedinim članicama premašuje stopu zaposlenosti domaćih radnika nameće pitanje da li je veća zaposlenost među imigrantima rezultat istiskivanja domaćih radnika iz pojedinih sektora ili imigranti zadovoljavaju povećanu tražnju za radnom snagom na poslovima nedovoljno atraktivnim za domaće radnike. Upoređivanjem sektorske strukture zaposlenosti imigranata iz novih članica i domaćih

radnika na nivou EU-15 može se uočiti da su imigranti bili više zastupljeni od domaćih radnika u građevinarstvu (15% naspram 8% 2005. godine), dok je zaposlenost domaćih radnika u javnom sektoru veća od zaposlenosti imigranata (32% naspram 23%). U industrijskom i uslužnom sektoru zastupljenost domaćih radnika i imigranata bila je izjednačena 2005. godine. Nakon 2007. godine udeo imigranata zaposlenih u industriji povećan je sa 18% na 25%, a zastupljenost u uslužnom sektoru porasla je za 6% u odnosu na 2005. godinu. Međutim, sektorska struktura zaposlenosti domaćih radnika ostala je nepromenjena iz čega proizilazi da rast broja zaposlenih imigranata u pomenutim sektorima nije uzrokovao istiskivanje domaćih radnika iz istih posmatrano na nivou EU-15. Veći broj zaposlenih imigranata u određenim sektorima rezultat je povećane tražnje za radom što upućuje na zaključak da imigranti iz novih članica imaju komplementarnu ulogu na tržištu rada EU.

Komplementarnu ulogu imigranata na tržištu rada EU potvrđuje i njihova kvalifikaciona struktura. Učešće imigranata iz novih članica sa srednjim kvalifikacijama 2005. godine (57%) više je od zastupljenosti domaćih radnika istih kvalifikacija u radnoj snazi EU-15 (46%), dok je udeo visokokvalifikovanih imigranata i domaćih radnika približno jednak (22% naspram 23%). Zastupljenost imigranata sa završenom osnovnom školom niža je od učešća domaćih radnika istog stepena obrazovanja (21% naspram 31%) (European Commission, 2006). Nakon četiri godine od proširenja EU kvalifikaciona struktura imigranata poboljšana je povećanim učešćem imigranata srednjih i visokih kvalifikacija. Prilivom imigranata ovih profila smanjuje se disproporcija između traženih i postojećih kvalifikacija radnika u pojedinim sektorima.

Takođe, uticaj priliva imigranata na zarade domaćih radnika veoma je mali. Zarade domaćih radnika bile su u proseku niže za 0,08% pod uticajem imigracionih tokova, sa tendencijom smanjenja efekata u dugoročnom periodu (D'Auria et al. 2008: 9). Bruker pronalazi još manje efekte imigracije iz novih članica na visinu zarada. Prema rezultatima modela u njegovom istraživanju imigranti su uticali na smanjenje zarada domaćih radnika za svega 0,01%.

Imigranti u Velikoj Britaniji i Irskoj – faktor održanja privrednog rasta

S obzirom da je u početnom periodu većina starih članica kontrolisala priliv radnih imigranata, u daljem radu sagledaće se efekti imigracije na tržište rada starih članica koje nisu ograničile pristup tržištu rada. U periodu pred proširenje Evropske unije u Velikoj Britaniji i Irskoj pokazatelji tržišta rada

bili su na zavidnom nivou. Obe članice ostvarivale su stopu privrednog rasta znatno iznad proseka EU-15. Međutim, postojeća kvalifikaciona struktura radne snage nije mogla da zadovolji rastuće potrebe tržišta rada i Velika Britanija i Irska suočile su se sa problemom nepopunjenih novootvorenih radnih mesta. Najveći broj novih radnih mesta u Velikoj Britaniji otvoren je u sektorima administracije, obrazovanja, zdravstva, hotelijerstva i ugostiteljstva, bankarskih i finansijskih usluga. Reč je o radnim mestima koja zahtevaju radnike sa visokim kvalifikacijama. Irska privreda doživela je ekspanziju zahvaljujući intenzivnom razvoju građevinskog i uslužnog sektora, ali se i našla pred posebnim izazovom u vidu obezbeđenja potrebne radne snage koja će podržati očekivani privredni rast. Prema tadašnjim procenama za održanje prosečnog rasta radne snage potreban je dodatni priliv od 420.000 radnosposobnih lica do 2010. godine pri čemu budući razvoj privrede zahteva da dve trećine njih budu visokokvalifikovani. S obzirom na prisutan problem visoke stope neaktivnosti postavilo se pitanje na koji način obezbediti prevazilažnje kvalifikacionog nesklada između ponude i tražnje rada. Rešenje problema dodatno otežavaju negativna demografska kretanja prisutna u obe članice. U periodu od 1971. do 2006. godine učešće stanovnika starijih od 65 godina u ukupnom stanovništvu Velike Britanije poraslo je za 31%, uz istovremeni pad zastupljenosti stanovnika mlađih od 16 godina za 19% (Coats, 2008: 21). Imigracioni tokovi predstavljaju jedno od mogućih rešenja prihvaćeno u obe članice. Imigranti su jednostavno bili neophodni za (p)održavanje postojeg i budućeg privrednog razvoja. Iz ovih razloga pred proširenje EU na Istok dozvoljen je slobodan pristup tržištu rada imigrantima iz novih članica.

Iako je u Velikoj Britaniji i Irskoj zabeležen broj imigranata znatno veći od projektovanog, nije došlo do nastanka poremećaja na tržištu rada. U periodu od maja 2004. do kraja 2008. godine registrovan je dolazak 926.000 imigranata iz novih članica u Velikoj Britaniji i 448.000 u Irskoj. Vrh imigracionog talasa dostignut je 2006. godine, nakon čega počinje postepeno da opada. Veliki broj imigranata u Velikoj Britaniji mlađi je od 35 godina, srednjeg je obrazovanja i obavlja niskoplaćene poslove u administraciji, hotelijerstvu i ugostiteljstvu i poljoprivredi (Home Office, 2009). U Irskoj takođe preovlađuju mladi, srednjeobrazovani imigranti, zaposleni na pretežno slaboplaćenim i niskokvalifikovanim radnim mestima u građevinarstvu, proizvodnji, hotelijerstvu i ugostiteljstvu i trgovini. Među imigrantima iz novih članica najviše je imigranata iz Poljske, Letonije i Litvanije (McCormic, 2008).

Visoka stopa zaposlenosti imigranata u početnom periodu (u Velikoj Britaniji 75%, u Irskoj 85%) izazivala je polemiku u javnosti da li je i u kojoj meri ona rezultat preuzimanja radnih mesta od domaćih radnika i rasta

nezaposlenosti. Analiza podataka Ankete o radnoj snazi u Velikoj Britaniji ne pokazuje povezanost rasta zaposlenosti imigranata iz novih članica sa padom stope zaposlenosti domaćih radnika ili drugih imigranata. Od maja 2004. godine stopa zaposlenosti domaćih radnika bila je konstantna, a zaposlenost imigranata iz drugih država pokazivala je trend rasta. Agregatni podaci ne pokazuju supstitutivnost domaćih radnika imigrantima što upućuje na zaključak da je visoka zaposlenost imigranata rezultat povećane tražnje za radom (Coats, 2008).

Međutim, u ugostiteljskom i proizvodnom sektoru Irske stopa rasta zaposlenosti imigranata premašuje broj otvorenih novih radnih mesta što upućuje na prisustvo supstitucije domaćih radnika imigrantima. Naime, u ugostiteljskom sektoru stopa zaposlenosti imigranata povećana je za 13% u odnosu na 2004. godinu, dok je broj novih radnih mesta povećan za 7%. Prisustvo zamene još je izraženije u proizvodnom sektoru gde je broj radnih mesta smanjen za 10% u odnosu na 2004. godinu uz istovremeni rast stope zaposlenosti imigranata iz novih članica za 17%. Međutim, pri analizi supstitucije domaćih radnika imigrantima potrebno je uzeti u obzir i sektorske promene domaće radne snage i moguć prelazak irskih radnika u intenzivno razvijan građevinski sektor u kome je rast stope ukupne zaposlenosti iznosio 55%, a zaposlenost imigranata u građevinarstvu povećana za 20%. Značajan rast broja novih radnih mesta zabeležen je i u finansijskom i javnom sektoru gde je zaposlenost imigranata veoma niska (Hughes, 2007: 16). S obzirom da je stopa nezaposlenosti Iraca ostala nepromenjena u odnosu na period pre proširenja EU, rast stope zaposlenosti imigranata iz novih članica u ugostiteljskom i proizvodnom sektoru pre je rezultat sektorskog preusmeravanja irskih radnika nego njihove supstitucije koja za posledicu ima rast nezaposlenosti.

Usled visoke stope privrednog rasta i otvaranja velikog broja novih radnih mesta izostali su efekti imigracije iz novih članica na stopu nezaposlenosti. To potvrđuje stabilna stopa nezaposlenosti na agregatnom nivou ali i nedostatak dokaza o uticaju imigranata iz novih članica na regionalnu stopu nezaposlenosti (Hughes, 2007). Međutim, veliki priliv imigranata mladih od 25 godina (43%) i njihova pretežna zaposlenost na niskokvalifikovanim poslovima može imati nepovoljan uticaj na stopu nezaposlenosti ovih kategorija domaćih radnika. Dve godine nakon proširenja EU nezaposlenost mladih u Velikoj Britaniji povećana je sa 10% na 12,7% što se dovodi u vezu sa prilivom mladih imigranata. Međutim, istraživanja Limosa i Portsa pokazuju da ne postoji statistički značajan uticaj priliva imigranata na stopu nezaposlenosti mladih bez obzira na nivo posmatranja. Jednoprocentni rast broja imigranata iz novih članica u radnoj snazi povećava stopu nezaposlenosti mladih na regionalnom nivou za 0,106%, dok na nivou

lokalnog tržišta rada čak uzrokuje pad stope nezaposlenosti mladih za 0,03% (Lemos, Portes, 2008: 30). Takođe, efekat imigracije na rast nezaposlenosti domaćih radnika niskih kvalifikacija nije statistički značajan i na nivou Velike Britanije iznosi 0,055%, dok je na regionalnom nivou efekat još niži (0,043%). Povećanu zabrinutost zbog moguće zamene domaćih radnika imigrantima Blenčflavr objašnjava postojanjem straha od rasta nezaposlenosti niskokvalifikovanih domaćih radnika, a ne samog rasta. Ovaj strah proizilazi iz mogućnosti da priliv imigranata smanji visinu zarada radnika niskih kvalifikacija (Blanchflower et al., 2007).

Međutim, empirijska istraživanja ne potvrđuju da je dolazak imigranata iz novih članica uzrokovao pad zarada domaćih radnika. Limos i Ports pronalaze čak male pozitivne efekte koji nisu statistički značajni. Povećanje učešća imigranata iz novih članica u radnoj snazi Velike Britanije za 1% uzrokuje rast prosečne zarade domaćih radnika za 0,246% (Lemos, Portes, 2008: 35). Gardgiv pronalazi znatno manje pozitivne efekte imigracije na visinu zarada domaćih radnika u Irskoj. Jednoprocentni rast učešća imigranata iz novih članica u radnoj snazi Irske uzrokuje rast zarada domaćih radnika za 0,0013%. Efekti su niži u odnosu na period pre proširenja EU kada su imigranti doprinosili povećanju zarada za 0,02% (Gurdgiev, 2007: 13). Ova razlika objašnjava se slabijom kvalifikacionom strukturom imigranata nakon proširenja EU i njihovom većom zaposlenošću u sektorima u kojima prevladavaju nižekvalifikovana radna mesta.

Značajnu ulogu u izostanku negativnih efekata imigracije na visinu zarada domaćih radnika u Velikoj Britaniji imala je minimalna zarada koja je od 2003. godine beležila rast po stopi većoj od stope rasta prosečne zarade. Usled rasta minimalne zarade negativan efekat na zarade domaćih radnika izostao je čak i u sektorima gde je najveća koncentracija imigranata. Na osnovu analize kretanja zarada niskoplaćenih radnika u hotelijerstvu i građevinarstvu u periodu od 2004. do 2007. moguće je uočiti brži rast zarada niskoplaćenih domaćih radnika u periodima ubrzanog rasta minimalne zarade i obrnuto što pokazuje da priliv imigranata iz novih članica nema značajan uticaj na formiranje zarada niskoplaćenih radnika (Coats, 2008). Regionalna distribucija zarada takođe potvrđuje da priliv imigranata iz novih članica nema značajan uticaj na formiranje zarada. Regioni u kojima je najveća koncentracija imigranata iz novih članica ostvaruju zarade znatno iznad nacionalnog proseka. Do 2007. godine imigranti su se u najvećem broju naseljavali u Istočnoj Engleskoj (15%) i Londonu (13,1%). Prema podacima ASHE iz 2007. godine najviše zarade ostvarene su u Londonu (za 27% više od prosečne zarade na nacionalnom nivou), Jugoistočnoj Engleskoj i Istočnoj Engleskoj (National Statistics UK, 2007).

Zaključna razmatranja

Pristupanjem osam zemalja Centralne i Istočne Evrope i Malte i Kipra Evropskoj uniji njihovim stanovnicima omogućena je, između ostalog, sloboda kretanja i rada unutar EU što predstavlja jedan od osnovnih principa na kojima počiva Evropska unija. Najveće proširenje u istoriji EU donelo je brojne izazove u primeni principa slobodnog kretanja i rada koji proizilaze iz značajnih razlika u stepenu ekonomske razvijenosti i uslovima na tržištu rada između starih i novih članica. Iako su rezultati ekonometrijskih i istraživanja Međunarodne organizacije za migracije pokazali umeren realan migracioni potencijal znatno manji od opšteg migracionog potencijala, dvanaest od petnaest članica odlučilo se za primenu tranzicionih mera kojima se imigrantima iz novih članica ograničava pristup tržištu rada. Koliko primena tranzicionih mera stvarno doprinosi ublažavanju eventualnih kratkoročnih poremećaja na tržištu rada a koliko samo odlaže neizbežno suočavanje i prilagođavanje većoj ponudi rada usled priliva imigranata pitanja su koja zahtevaju posebnu pažnju imajući u vidu buduća proširenja EU. Primena tranzicionih mera prema imigrantima iz Bugarske i Rumunije dodatno je podstaknuta svetskom ekonomskom krizom, ali i činjenicom da je sve veći jaz u stepenu ekonomske razvijenosti između pristupajućih i starih članica. Buduće pristupanje zemalja Zapadnog Balkana i pogotovo Turske postavilo bi nove izazove pred primenu principa slobode kretanja i rada imajući u vidu prisustvo ekonomskih migracionih podsticaja i razvijenost migracionih mreža. Očigledno da primena tranzicionih mera neće rešiti pitanje postojanja dugoročnog migracionog potencijala već je potrebno uložiti dodatne napore kako bi se smanjili migracioni podsticaji i efikasno upravljalo migracionim tokovima u korist svih učesnika, migranata, imigracionih i emigracionih zemalja.

Primer Velike Britanije i Irske pokazuje da u uslovima ekspanzije imigranti mogu predstavljati značajan faktor održanja rasta ekonomske aktivnosti ne ugrožavajući zaposlenost i visinu zarada domaćih radnika. Međutim, nastala svetska ekonomska kriza upravo je najviše pogodila one delatnosti u kojima su imigranti iz novih članica najviše bili zastupljeni uzrokujući rast njihove nezaposlenosti. U novonastalim okolnostima Velika Britanija i Irska našle su se pred novim izazovima u održavanju prava imigranata na korišćenje socijalnih beneficija u recesionim uslovima ali i jednakih mogućnosti obuke i prekvalifikacije domaćih radnika i nezaposlenih imigranata. Iz ovoga se samo delimično može uočiti složenost upravljanja migracionim tokovima jer ekonomski razvijenijim starim članicama potrebna je radna snaga, a kao što je još 1960-ih Maks Friš objasnio, dolaze ljudi - sa socijalnim i psihološkim potrebama.

Literatura

- ANGRIST, D. J., A. D. KUGLER (2003). "Protective or Counter-Productive? Labour Market Institutions and the Effect of Immigration on EU Natives", *The Economic Journal*, 113 (448).
- BAREL, R., J. FITZGERALD, R. RILEY (2007). "EU Enlargement and Migration: Assessing the Macroeconomic Impacts", *NIESR Discussion Paper No. 292* (London: National Institute of Economic and Social Research).
- BAUER, K. T., K. F. ZIMMERMANN (1999). "Assessment of Possible Migration Pressure and its Labour Market Impact Following EU Enlargement to Central and Eastern Europe", *IZA Research Report No. 3* (Bonn: IZA).
- BLANCHFLOWER, G. D., J. SALEHEEN, C. SHADFORTH (2007). "The Impact of the Recent Migration from Eastern Europe on the UK Economy". <http://www.bankofengland.co.uk/publications/speeches/2007/speech297.pdf> preuzeto 24.06.2009.
- BOERI, T., H. BRÜCKER (2000). "The Impact of Eastern Enlargement on Employment and Labour Markets in the EU Member States", *Final Report for the European Commission*.
- BRUDER, J. (2003). "East-West Migration in Europe, 2004-2015, Conclusions from Southern Enlargement" http://www.roses.univ-paris1.fr/evenements/dossiers_conferences/Conference_elargissement_2003/articles/26_JanaBruder.pdf, 12.06.2009.
- BRÜCKER, H. (2007). "Labour Mobility After the European Union's Eastern Enlargement: Who Wins, Who Loses?", *The German Marshall Fund of the United States*. http://www.gmfus.org/doc/0307_LaborMobility.pdf, 17.06.2009.
- COATS, D. (2008). "Migration Myths: Employment, Wages and Labour Market Performance", *Report of the Work Foundation*, <http://www.theworkfoundation.com/Assets/PDFs/migration.pdf>, 02.07.2009.
- COENDERS, M., M. LUBBERS, P. SCHEEPERS (2003). "Majorities Attitudes toward Minorities in European Union Member States: Results from the Standard Eurobarometers 2003", *Report 2 for the European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia*.
- D'AURIA, F., K. MCMORROW, K. PICHELMANN (2008). "Economic Impact of Migration Flows Following the 2004 EU Enlargement Proces: A Model Based Analysis", *Economic Papers No. 349*. (Brussels: European Commission).
- DOYLE, N., G. HUGHES, E. WADENSJÖ (2006). "Freedom of Movement for Workers from Central and Eastern Europe: Experiences in Ireland and Sweden", *The Report of Swedish Institute for European Policy Studies*.
- EUROPEAN COMMISSION (2004). "Joint Employment Report 2003/2004", *Report of the Council for Employment, Social Policy, Health and Consumer Affairs EU*.

- EUROPEAN COMMISSION (2006). "Report on the Functioning of the Transitional Arrangements Set Out in the 2003 Accession Treaty (period 1 May 2004 – 30 April 2006)", *COM (2006) 48 final*.
- EUROPEAN COMMISSION (2008). "The Impact of Free Movement of Workers in the Context Of EU Enlargement", *COM (2008) 765 final*.
- FERTIG, M. (2001). "The Economic Impact of EU-Enlargement: Assessing the Migration Potential", *Empirical Economics*, 26 (707-720).
- FRIEDBERG, M. R., J. HUNT (1995). "The Impact of Immigrants on Host Country Wages, Employment and Growth", *Journal of Economic Perspectives*, 9 (2).
- GAVOSTO, A., A. VENTURINI, C. VILLOSIO (1999). "Do Immigrants Compete with Natives?", *Labour*, 13 (3).
- GROSS, M. D. (2002). "Three Million Foreigners, Three Million Unemployed? Immigration Flows and the Labour Market in France", *Applied Economics*, 34 (1969-1983).
- GURDGIEV, C. (2007). *Migration and EU Enlargement: the Case of Ireland v Denmark* (Dublin: Open Republic Institute).
- HOFER, H., P. HUBER (2003). "Wage and Mobility Effects of Trade and Migration on the Austrian Labour Market", *Empirica*, 30 (107-125).
- HOME OFFICE (2009). "Accession Monitoring Report May 2004–December 2008", *Report of Department for Work and Pensions UK*.
- HUGHES, G. (2007). "EU Enlargement and Labour Market Effects of Migration to Ireland from Southern, Central and Eastern Europe", Working Paper for IZA Migration Workshop *EU Enlargement and Labour Markets*, Bonn 7-8 September 2007.
- HUNT, J. (1992). "The Impact of the 1962 Repatriates from Algeria on the French Labor Market", *Industrial and Labor Relations Review*, 45 (3).
- LEMOS, S., J. PORTES (2008). "The Impact of Migration from the New European Union Member States on Native Workers", *Department for Work and Pensions*, Working Paper No. 52.
- MCCORMIC, B. (2008). "Analysis of the Irish Labour Market and Immigration Since EU Enlargement", *Translocations: The Irish Migration, Race and Social Transformation Review*, 3 (1).
- NATIONAL STATISTICS OF UK (2007). "Annual Survey of Hours and Earnings", *Report of National Statistics of United Kingdom*.
- OKKERSE, L. (2008). "How to Measure Labour Market Effects of Immigration: A Review", *Journal of Economic Surveys*, 22 (1).
- PISCHKE, J., J. VELLING (1997). "Employment Effects of Immigration to Germany: An Analysis Based on Local Labor Market", *Review of Economics and Statistics*, 79 (594-604).

- PLATA-ALVAREZ, P., H. BRÜCKER, B. SILIVERSTOVS (2003). "Potential Migration from Central and Eastern Europe into the EU-15 – An Update", *Report for the European Commission DG Employment and Social Affairs*.
- WALLACE, C. (1998). *Migration Potential in Central and Eastern Europe* (Geneva: IOM).
- WINTER-EBMER, R., J. ZWEIMÜLLER (1996). "Immigration and the Earnings of Young Native Workers", *Oxford Economic Papers*, 48 (3).
- WINTER-EBMER, R., J. ZWEIMÜLLER (1999). "Do immigrants Displace Young Native Workers: The Austrian Experience", *Journal of Population Economics*, 12 (327-340).
- ZORLU, A., J. HARTOG (2005). "The Effects of Immigration on Wages in Three European Countries", *Journal of Population Economics*, 18 (113-151).

Drinka Peković

**Effects of Migration Flows on the Host Country Labour Market
Following the 2004 EU Enlargement**

S u m m a r y

This paper examines the effects of migration flows on unemployment, employment probabilities and native wages. The analysis contains the evaluation of migration effects of labour from Central and Eastern European countries which became European Union member states in 2004, on old member's labour market. Particular emphasis was placed on evidence of the migration flows impact from the new EU member states on the labour market performances in the United Kingdom and Ireland, the countries which did not restrict the access of new member immigrants to their labour markets. The analysis was realized for the period of 2004 to 2008 when the migration inflow was the largest.

The empirical literature suggests that the migration effects on unemployment and employment probabilities of natives are very small. The young and low skilled native workers are more affected by migration flows than other groups of workers. Also, most empirical studies show small negative wage effects of immigration. Although the results of public researches and econometric studies have shown the modest potential labour migration flows from new member states and the small potential effects on EU-15 labour market, twelve out of fifteen old member states decided to apply transitional arrangements.

The evidence presented in the report of the European Commission pointed out positive EU labour market impact of modest inflow of immigrants from new member states. Sectoral and skill composition of immigrants from new member states suggests their complementary role on EU labour market. The majority of immigrants from new member states are men, aged between 18 and 34, medium-level of education. Most immigrants have been employed in service sector, manufacturing and construction. The high employment rate of immigrants from new

member states (78%) and low unemployment rate (6%) in the post-enlargement period have confirmed positive migration impact on EU labour market performances. The unemployment effects of migration have been smaller than projected. The migration flows from new member states have resulted in negligible increase in EU-15 unemployment rate by 0.02-0.04% and decrease in native wages by 0.08%.

In the second part of this paper the migration impact on labour market of the United Kingdom and Ireland is examined. The selective application of transitional measures across EU resulted in substantial diversion of migration flows toward the United Kingdom and Ireland. In the period of 2004-2008, Ireland accepted 448.000 immigrants from new member states and in the United Kingdom 926.000 immigrants are registered in WRS, eight times more than was projected. However, the large migration flows from new member states did not result in substantial disturbances on the labour market. In Ireland the evidence for the existence of displacement native workers by immigrants was found in the hotel and restaurants sector and in manufacturing sector, but there was no consequence in increase of native unemployment. The high economic growth rate in Ireland and the United Kingdom caused the absence of unemployment effects of migration and the appearance of small positive effects on native wages. Research results show that a one percent increase the share of immigrants from new member states in labour force causes negligible increase in native wages by 0,0013% in Ireland and 0,246% in the United Kingdom.

Key words: *migration flows, labour market, European Union, unemployment, wage*